

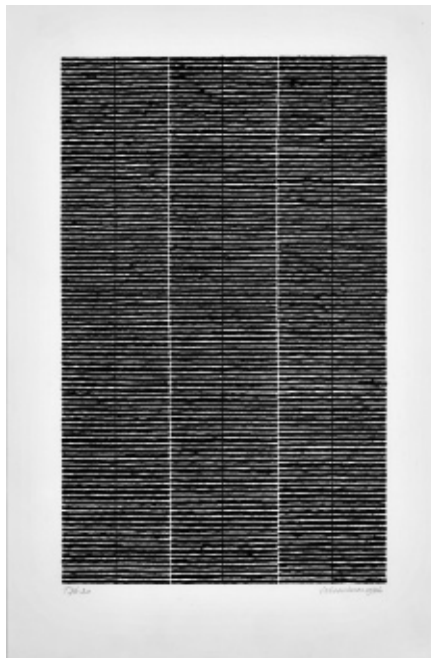
Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2016/2.

Zie www.onserfdeel.be of www.onserfdeel.nl.

[B] **“HET STELT WAT VOOR.” EEN MONOGRAFIE
OVER JAN SCHOONHOVEN**

Zo ogenschijnlijk sober als zijn witte reliëfs, zo is ook de biografie van Jan Schoonhoven (1914-1994) die achterin deze monografie is opgenomen: in twaalf jaartallen en gebeurtenissen wordt het tachtigjarige leven van de Delftse kunstenaar samengevat. Overzichtelijk, helder en beknopt. Geboortjaar, sterfjaar, opleiding, een binnenlandse en een buitenlandse tentoonstelling, een belangrijke prijs en onderscheiding, een viertal artistieke ijkpunten en zijn dienstverband bij de PTT in Den Haag van 1946 tot 1979.

Dat laatste valt direct op en tekent het leven en oeuvre van Schoonhoven in sterke mate. Van zijn tweeëndertigste tot vijfenzestigste werkt hij als ambtenaar voor de PTT. Het biedt zijn leven orde, regelmaat en herhaling, die hij essentieel acht voor zijn werk als kunstenaar. “Als ik als vrije artiest zou gaan werken, zou ik geloof ik uit de band slaan”, zegt hij in een interview met Betty van Garrel voor de *Haagse Post* in oktober 1967. Hij had toen net op de negende editie van de Biënnale van São Paulo in Brazilië, waar hij met dertien werken was vertegenwoordigd, de tweede prijs gewonnen. Het bracht hem erkenning in eigen land en daarbuiten, en door de toegenomen vraag naar zijn reliëfs had

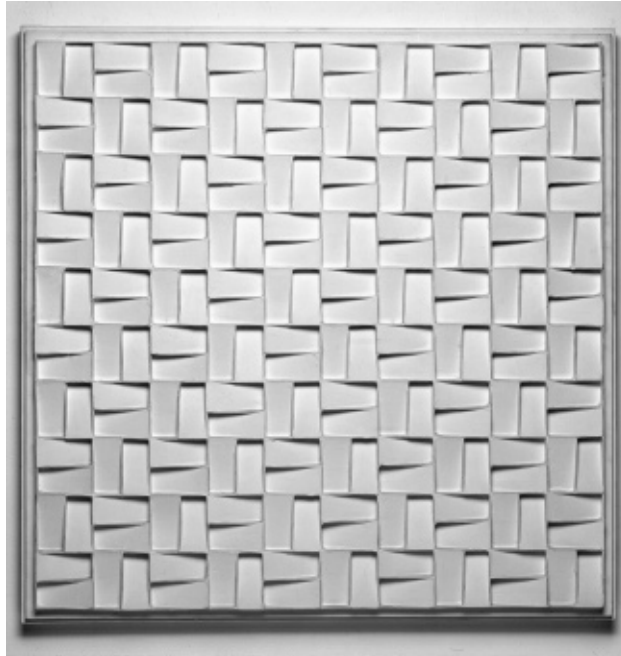
Jan Schoonhoven, *T 76 – 20*, 1976, inkt op papier,
50 x 32,5 cm, particuliere collectie, Berlijn,
Courtesy m Bochum Kunstvermittlung, Foto
Thorsten Koch.

hij in feite kunnen stoppen met zijn werk bij de PTT. Maar dat deed hij niet. De “regelmaat en orde van de ambtelijke sfeer” waren behalve zelfbehoud ook een inspiratiebron voor zijn werk als kunstenaar.

Het maakt nieuwsgierig naar de mens Schoonhoven. Wie is die kunstenaar die zichzelf vrijwillig in het gareel houdt? Welk temperament houdt hij in toom? Bladerend door het prachtig vormgegeven boek valt een foto op die daarover iets lijkt prijs te geven. Op pagina 111 zien we een naakte – op sokken en bril na – Schoonhoven, op de rug gezien, zijn schouders, rug en billen beschilderd met stippen. De foto is genomen tijdens de opening van kunstbeurs Balans in het Stedelijk Museum Schiedam, een maand nadat Schoonhoven aan Van Garrel had verteld dat zijn PTT-werk hem de broodnodige rust en regelmaat bood. Voorover gebogen naar de performancekunstenaar Yayoi Kusama kust hij haar op de wang. Kusama beschilderde als onderdeel van haar performance fluorescerende *love polka dots* op wanden, vloeren, zichzelf en enkele omstanders, onder wie Schoonhoven, die zich al een keer eerder hiervoor

spontaan beschikbaar had gesteld. Dat was bij de Delftse studentenvereniging Sint Wolbodo. Een avond die “flink uit de hand” liep en de studentenvereniging voor enige tijd haar nachtvergunning kostte. In Schiedam leidde de avond tot vragen in de gemeenteraad, Schoonhoven miste daardoor zijn jaarlijkse salarisverhoging bij de PTT. Het lijkt het enige geval van “uit de band slaan” van de kunstenaar. De vraag komt op in hoeverre het veiligstellen van zijn baan bij de PTT, Schoonhoven inperkte als kunstenaar. Kon hij zich uiten zoals hij wilde? Waren er afspraken over gemaakt met zijn werkgever?

In ieder geval is door zijn aanstelling zijn tijd beperkt om zich aan zijn kunst te wijden. Hoe deed hij dat, zijn “kunst van na vijven”, zoals Frans Duister het in *De Tijd* noemde? Melissen besteedt er in de monografie enkele woorden aan. In het eerste hoofdstuk schrijft hij dat “beambte 18977 dagelijks met de trein op en neer naar kantoor in Den Haag [gaat], om ’s avonds thuis in Delft te werken aan zijn tekeningen en reliëfs van karton, papier en papiermaché”. Hij werkt thuis aan tafel in de huiskamer,

Jan Schoonhoven, *R 71 - 20*, 1971, muurverf, papier en karton op paneel, 106 x 106 cm, Stedelijk Museum Schiedam, Foto Tom Haartsen.

wat het formaat van zijn werk bepaalt. De huiskamer doet ook dienst als het “grootste kleinste centrum” van de jongste Nederlandse avant-garde waar hij en zijn vrouw Anita de Geus – ook kunstenaar – musici, schrijvers, dichters, beeldend kunstenaars en critici ontvangen. Tijdens deze avonden thuis werkt Schoonhoven onverstoort door aan zijn reliëfs, waarvan de eerste in 1956 ontstaat.

Melissen beschrijft in de volgende vier hoofdstukken de ontwikkeling van Schoonhovens oeuvre chronologisch langs de lijnen van de (inter)nationale kunstgeschiedenis tussen de jaren vijftig en de laatste twee decennia van de vorige eeuw. Het Franse *art informel* en het voornamelijk Duits/Italiaanse ZERO vormen de internationale spiegeling voor het werk van de kunstenaars rondom de Nederlandse Informele Groep en Nul-beweging, met als belangrijkste vertegenwoordigers Jan Schoonhoven, Armando, Jan Henderikse en Henk Peeters. Recent onderzoek naar deze stromingen en kunstenaars komt de beschrijving en duiding van het oeuvre van Schoonhoven – “van de vroegste gouaches van eind jaren dertig tot het laatste gesigioneerde reliëf uit

1991” – zeer ten goede. Melissen deed eerder onderzoek naar onder anderen Henderikse en Armando, wat hem goed ingevoerd maakt in de Nederlandse kunst van de jaren vijftig en zestig. In een prettige afwisseling van beschrijving van kunstwerken, bronnen en historische gebeurtenissen geeft hij een uitvoerig en gedetailleerd beeld van de kunstenaar Schoonhoven. De jarenlange briefwisseling tussen Henderikse en Schoonhoven en recente interviews met Henderikse geven de teksten een persoonlijk en actueel karakter, zonder in anekdotes of al talloze malen getoonde foto’s te vervallen. Er is duidelijk gekozen om naast de tekst ook in beeld een zo volledig mogelijk overzicht te geven van het werk van Schoonhoven, dat zich in vele Nederlandse en buitenlandse museale en particuliere collecties bevindt. Mooi en verrassend is ook de aandacht voor de vele late tekeningen uit de jaren tachtig die een losser, zoekend handschrift verraden. Soms zelfs expressionistisch, zoals de litho *Zonder titel (Angst)* uit 1981, collectie Rijksmuseum Amsterdam. Het doet denken aan de eerste reliëfs uit de jaren vijftig

waarbij hij volop experimenteert met vormen en beschilderingen, zelfs in de drippingtechniek van Jackson Pollock.

Achterin het boek is een selectie opgenomen uit zijn kunstenaarsteksten, toegelicht door Melissen, inclusief het interview dat Gijs van Tuyl met Schoonhoven had in 1975 en dat inzicht geeft in zijn gedachtes over thema's als "ruimtelijkheid", "maat", "tempo" en "politiek". Deze teksten zijn veelzeggend over de ideeën en uitgangspunten van de kunstenaar, maar tegelijkertijd ook geconstrueerd en bedacht.

Deze Schoonhovenmonografie is een prachtig boek, waarbij inhoud en vormgeving de geest van de kunstenaar ademen, maar waarbij ook de *polka dot*-foto van een "uit de band slaande" ambtenaar nieuwsgierig maakt naar net wat meer *personal interest* rondom deze unieke – en zeer succesvolle, zeker gezien de vaak hoge bedragen die zijn werk op veilingen opbrengt – kunstenaar "van na vijven". Of zoals de kop boven een artikel in de jaren zestig luidt: "de vrije tijd van Schoonhoven".

MIRIAM WINDHAUSEN

ANTOON MELISSEN, *Jan Schoonhoven*, nai010 uitgevers, Rotterdam, 2015, 192 p.
